

BIBLIOGRAFÍA DE MANUEL MARÍA

por

CAMILO GÓMEZ TORRES

BIBLIOGRAFÍA DE MANUEL MARÍA

por

CAMILO GÓMEZ TORRES

A. POESÍA

1. Libros de versos

Muiñeiro de brétemas, 1ª ed., Col. Benito Soto, nº 10, Pontevedra, 1950, limiar de Ánxel Johán; 2ª ed., Fed. de Asociacións Culturais Galegas, A Coruña, 1988, limiares de Ánxel Johán e Manuel María, portada de Mario López Rico; 3ª ed., en VV. AA., *Colección Benito Soto. Poesía*, vol. 10, Deputación de Pontevedra, Pontevedra, 1991, edición facsimilar, limiar de Ánxel Johán; 4ª ed., en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa I (1950-1979)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 9-28, limiares de Ánxel Johán e Manuel María.

Morrendo a cada intre, 1ª ed., La Voz de la Verdad, Lugo, 1952, portada e ilustración de Manuel María; 2ª ed., Revista Escolar IB Lucus Augusti, Lugo, 1991, limiar de Milo Valdonados, edición non venal; 3ª ed., en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa I (1950-1979)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 29-50, limiar de Milo Valdonados.

Advento, 1ª ed., Ediciones Galicia do Centro Galego de Bos Aires, Bos Aires, 1954, premio Castelao de Poesía 1951 do Centro Galego de Bos Aires, portada de Luís Seoane; 2ª ed., en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa I (1950-1979)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 51-81.

Terra Cha, 1ª ed., Ediciones Celta, Lugo, 1954, limiar de Ánxel Fole (55 poemas); 2ª ed., Círculo de las Artes, Lugo, 1967, limiar de Ánxel Fole (91 poemas); 3ª ed., Ediciones Celta, Lugo, 1972, limiar de Ánxel Fole, portada de Luís Seoane, ilustracións de Isaac Díaz Pardo (100 poemas); 4ª ed., Ediciones Celta, Lugo, 1980, limiar de Ánxel Fole, portada de Luís Seoane, ilustracións de Isaac Díaz Pardo (105 poemas); 5ª ed., Edicións Xerais de Galicia, Biblioteca das Letras Galegas, Vigo, 1989, limiar e estudo de Xosé María Dobarro (110 poemas); 6ª ed., Producións Culturais Artesa, A Coruña, 2001, limiares de Ánxel Fole e Manuel María, ilustracións e gravados de Felipe Criado (114 poemas); 7ª ed., en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa I (1950-1979)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 83-154, limiar de Ánxel Fole; 8ª ed., La Voz de Galicia, Biblioteca galega 120, nº 30, A Coruña, 2002, limiar de Ánxel Fole, edición non venal; 9ª ed., Irmandade dos Vinhos Galegos, Ourense, 2005, limiares de Ánxel Fole e Manuel María, edición non venal.

Documentos personaes, 1ª ed., Ediciones Celta, Lugo, 1958; 2ª ed., Ediciones Celta, Lugo, 1970, limiar de Darío Xohán Cabana; 3ª ed., Ediciones Celta, Lugo, 1980, limiar de Darío Xohán Cabana; 4ª ed., en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa I (1950-1979)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 165-178.

Libro de pregos, 1ª ed., Ediciones Celta, Lugo, 1962, premio Pondal de Poesía 1954 do Centro Galego de Bos Aires; **2ª ed.**, en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa I (1950-1979)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 179-203.

Mar Maior, 1ª ed., Editorial Galaxia, Col. Salnés, nº 9, Vigo, 1963; **2ª ed.**, en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa I (1950-1979)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 205-254.

Os soños na gaiola, 1ª ed., Cartonaxes Anmi, Lugo, 1968, edición non venal; **2ª ed.**, Ediciones Celta, Lugo, 1972, limiar de Manuel María, portada e ilustracións de nenos do IB e do Colexio Rosalía de Castro de Vigo; **3ª ed.**, Ediciones Celta, Lugo, 1972, limiar de Manuel María, portada e ilustracións de nenos do IB e do Colexio Rosalía de Castro de Vigo; **4ª ed.**, *Sonhos na gaiola*, Servicios Sociais dos Traballadores da CGD, Col. Flor de Girassol, Lisboa, 1977, tradución ao portugués de Arsénio Mota e António Cabral, portada e ilustracións de Branca/Camilo; **5ª ed.**, en *As nosas letras 2*, S.A. Casals Ediciones, Barcelona, 1980, pp. 327-340, edición de Xoán Babarro; **6ª ed.**, Ediciones Celta, Lugo, 1984, limiar de Manuel María, portada e ilustracións de nenos do IB e do Colexio Rosalía de Castro de Vigo; **7ª ed.**, Edicións Xerais de Galicia, Col. Merlín, Vigo, 1990, limiar de Manuel María, portada e ilustracións de Xaquín Marín; **8ª ed.**, Edicións Xerais de Galicia, Col. Merlín, Vigo, 1992, limiar de Manuel María, portada e ilustracións de Xaquín Marín; **9ª ed.**, Edicións Xerais de Galicia, Col. Merlín, Vigo, 1994, limiar de Manuel María, portada e ilustracións de Xaquín Marín; **10ª ed.**, Edicións Xerais de Galicia, Col. Merlín, Vigo, 2000, limiar de Manuel María, portada e ilustracións de Xaquín Marín; **11ª ed.**, en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa I (1950-1979)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 263-305, limiar de Manuel María; **12ª ed.**, Edicións Xerais de Galicia, Col. Merlín, Vigo, 2004, limiar de Manuel María, portada e ilustracións de Xaquín Marín; **13ª ed.**, Edicións Xerais de Galicia, Col. Merlín, Vigo, 2005, limiar de Manuel María, portada e ilustracións de Xaquín Marín.

Proba documental, 1ª ed., Edicións Xistral, Col. Val de Lemos, nº 2, Monforte, 1968; **2ª ed.**, en *Val de Lemos. Colección de Poesía Galega*, Edicións Espiral Maior, Col. Espiral Maior Poesía 15, A Coruña, 1993; **3ª ed.**, en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa I (1950-1979)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 307-324.

Versos para un país de minifundios, 1ª ed., Edicións Nós, Bos Aires, 1969, limiar de Xosé Luís Méndez Ferrín, ilustracións de Alberto Castro Couso; **2ª ed.**, en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa I (1950-1979)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 325-341, limiar de Xosé Luís Méndez Ferrín.

Versos para cantar en feiras e romaxes, 1ª ed., Edicións Patronato da Cultura Galega, Montevideo, 1969, portada e ilustracións de Luís Seoane; **2ª ed.**, en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa I (1950-1979)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 343-367.

Remol, 1ª ed., Edicións Nós, Bos Aires, 1970, limiar de Manuel María, portada de Alberto Castro Couso; **2ª ed.**, en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa I (1950-1979)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 369-428, limiar de Manuel María.

Canciós do lusco ao fusco, 1ª ed., Edicións Xistral, Col. Val de Lemos, nº 6, Monforte, 1970; **2ª ed.**, *Heures galiciennes*, Editions Pierre Jean Oswald, Col. J'exige la parole, Honfleur, 1972, edición bilingüe galego-francés, estudo e tradución de Lléo Marzo;

3ª ed., *Euriou bro Galaikia. Horas galegas/Canciós do lusco ó fusco, Skrid*, nº 1, Université de Haute-Bretagne. Section de Celtique, Rennes, 1974, pp. 61-87, edición bilingüe galego-bretón, tradución de Yann Jaouen; **4ª ed.**, *Liederen tussen licht en duisternis (Canciós do lusco ao fusco)*, O Lar Galego e Uitgeverij Goossens, Rotterdam-Tricht, 1988, limiar de D. Prieto Alonso, edición bilingüe galego-holandés., tradución de Bertus Dijk; **5ª ed.**, *Val de Lemos. Colección de Poesía Galega*, Edicións Espiral Maior, Col. Espiral Maior Poesía 15, A Coruña, 1993, pp. 111-129; **6ª ed.**, *Kanaouennoù adal tarzh-an-deiz betek kuzh-heol (Poemas do lusco fusco)*, Hor Yezh, Lesneven (Bretaña), 1996, edición bilingüe galego-bretón, tradución de Yann Jaouen; **7ª ed.**, en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa I (1950-1979)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 429-448.

Odas nun tempo de paz e de ledicia, **1ª ed.**, Editorial Razão Actual, Col. Poesía, nº 4, Porto (Portugal), 1972, limiar de Margarita Ledo Andión; **2ª ed.**, en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa I (1950-1979)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 449-473, limiar de Margarita Ledo Andión.

Aldraxe contra a xistra, **1ª ed.**, Edicións Roi Xordo, Xenebra, 1973; **2ª ed.**, en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa I (1950-1979)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 475-505; **3ª ed.**, [<http://membres.lycos.fr/ang/grvisex.htm>], Sociedade A Nosa Galiza, Xenebra, 2002.

Informe para axudar a alcender unha cerilla, **1ª ed.**, Edicións Patronato da Cultura Galega, Montevideo, 1973, portada de Luís Seoane; **2ª ed.**, en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa I (1950-1979)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 507-530.

Laio e clamor pola Bretaña, **1ª ed.**, Editorial Poesía & Ficção, Lisboa (Portugal), 1973, limiar de Francisco Rodríguez; **2ª ed.**, Edicións Roi Xordo, Xenebra (Suiza), 1974, limiar de Francisco Rodríguez; **3ª ed.**, *Klemm ha garm evit Breizh (Laio e clamor pola Bretaña)*, en *Al Liamm*, nº 316, Brest, setembro, 1999, pp. 9-20, tradución ao bretón de Herve Bihan e María Lopo; **4ª ed.**, en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa I (1950-1979)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 531-541.

Cantos rodados para aliados e colonizados, **1ª ed.**, Edicións Xistral, Col. Alexandre Bóveda, nº 2, Pontevedra, 1976; **2ª ed.**, en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa I (1950-1979)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 543-562.

Poemas para construír unha Patria, **1ª ed.**, Edicións Ceibe. Frente Cultural da AN-PG, Galiza, 1977, limiar do Frente Cultural Galego; **2ª ed.**, en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa I (1950-1979)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 563-595, limiar do Frente Cultural Galego.

Poemas ao Outono, **1ª ed.**, Agrupación Cultural Galega Lóstrego e Edicións Xistral, Madrid, 1977, portada de Xurxo Fernández; **2ª ed.**, en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa I (1950-1979)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 597-608.

O libro das baladas, **1ª ed.**, Follas Novas Edicións, Col. Lumeiro, nº 3, Santiago, 1978; **2ª ed.**, en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa I (1950-1979)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 609-638.

Catavento de neutrós domesticados, **1ª ed.**, Editorial Alvarellos, Lugo, 1979, portada

e ilustracións de Xohán Clodio; **2ª ed.**, en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa I (1950-1979)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 639-674; **3ª ed.**, Alvarellos Editora, Santiago, 2006, estudo introdutorio de Camilo Gómez Torres, portada e ilustracións de Xohán Clodio.

As rúas do vento ceibe, **1ª ed.**, Asociación Socio-Pedagóxica Galega e Edicións Xistral, A Coruña, 1979, limiar de Manuel María, portada e ilustracións de P. A. Estévez; **2ª ed.**, Galiza Editora, Col. Literatura Infantil, Ourense, 1983, limiar de Manuel María, portada e ilustracións de P. A. Estévez; **3ª ed.**, Instituto Galego de Socio-Pedagogía e Galiza Editora, Col. Literatura Infantil, nº 1, Ourense, 1989, limiar de Manuel María, portada e ilustracións de P. A. Estévez; **4ª ed.**, en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa I (1950-1979)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 675-720, limiar de Manuel María.

Poemas da labarada estremecida, **1ª ed.**, Edicións Xistral, Col. Ramón Cabanillas, Vigo, 1981, portada e ilustracións de Felipe Senén; **2ª ed.**, en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa II (1981-2000)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 7-26.

Versos do lume e o vagalume, **1ª ed.**, Galiza Editora, Ourense, 1982, portada e ilustracións de Xoán Guisán Seixas; **2ª ed.**, en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa II (1981-2000)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 27-58.

Escolma de poetas de Outeiro de Rei, **1ª ed.**, Edicións Xerais de Galicia, S.A., Col. Montes e fontes, Vigo, 1982, limiar de Manuel María, portada e ilustracións de Xoán Carlos L. Blanco; **2ª ed.**, en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa II (1981-2000)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 59-113, limiar de Manuel María.

Cantigueiro de Orcellón, **1ª ed.**, Edicións Avantar, O Carballiño, 1984, limiares de Felipe Senén e Manuel María, portada e ilustracións de Felipe Senén; **2ª ed.**, en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa II (1981-2000)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 115-142, limiares de Felipe Senén e Manuel María.

A luz resucitada, **1ª ed.**, AGAL, Col. Criazón, A Coruña, 1984, limiar de António Gil Hernández, portada de Esmeralda M. de Leiján; **2ª ed.**, en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa II (1981-2000)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 143-196.

O camiño é unha nostalxia, **1ª ed.**, Arracada. Galería de Arte e Creación, A Coruña, 1985, limiar de Pilar Vázquez Cuesta, portada de Arracada, ilustrado con fotografías monocromas de temas artísticos; **2ª ed.**, en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa II (1981-2000)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 197-221, limiar de Pilar Vázquez Cuesta.

Oráculos para cavaliños do demo, **1ª ed.**, Caixa Ourense, Ourense, 1986, portada de Carlos Quesada; **2ª ed.**, en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa II (1981-2000)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 223-261.

Ritual para unha tribo capital de concello, **1ª ed.**, Edicións Follas Secas, Col. Castromao de Poesía, Ourense, 1986, limiar de Xosé Estévez, portada e ilustracións de Felipe Senén; **2ª ed.**, en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa II (1981-2000)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 263-313, limiar de Xosé

Estévez.

As lúcidas lúas do outono, 1ª ed., Vía Láctea, S.A., Col. Vía Láctea. Poesía, A Coruña, 1988, portada de Xosé Díaz REVISION; 2ª ed., en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa II (1981-2000)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 315-359.

Sonetos ao Val de Quiroga, 1ª ed., Concello de Quiroga, 1988, limiar de Xosé Estévez, portada e ilustracións de Teixelo; 2ª ed., en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa II (1981-2000)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 361-381, limiar de Xosé Estévez.

Cancioneiro de Monforte de Lemos, 1ª ed., Concello de Monforte, Monforte, 1990, limiar de Manuel María, ilustrado con fotografías de Foto Arcadio sobre temas poéticos; 2ª ed., en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa II (1981-2000)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 383-408, limiar de Manuel María.

Compendio de orballos e incertezas, 1ª ed., Edicións El Correo Gallego, Santiago de Compostela, 1991, ilustracións de Xurxo Fernández; 2ª ed., en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa II (1981-2000)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 417-466.

Panxoliñas, 1ª ed., A. C. Xermolos de Guitiriz, Guitiriz, 1992, limiar de Alfonso Blanco Torrado, ilustrado con fotografías de Héctor e Mariam; 2ª ed., en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa II (1981-2000)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 467-483, limiar de Alfonso Blanco Torrado.

A Primavera de Venus, 1ª ed., Edicións Espiral Maior, Col. Espiral Maior Poesía, nº 11, A Coruña, 1993, limiar de Claudio Rodríguez Fer, portada e ilustracións de Felipe Criado; 2ª ed., en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa II (1981-2000)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 485-515, limiar de Claudio Rodríguez Fer.

Poemas a Compostela, 1ª ed., Edicións El Correo Gallego e Consorcio de Santiago 93, Santiago, 1993, limiar de Manuel María, ilustracións de Xurxo Fernández; 2ª ed., en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa II (1981-2000)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 517-533, limiar de Manuel María; 3ª ed., Editorial Compostela, Concello de Santiago e AELG, Col. Poeta en Compostela, nº 1, Santiago, 2004, limiares de Xosé Manuel Rey, Néstor Rego, Carlos Negro, Lois Diéguez, Miguel Anxo Fernán-Vello e Manuel María.

Cantigas e cantos de Pantón, 1ª ed., Concello de Pantón, Pantón-A Coruña, 1994, limiar de Manuel María; 2ª ed., en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa II (1981-2000)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 535-559, limiar de Manuel María.

Poemas para dicirlle a dúas lagoas, 1ª ed., Edicións Espiral Maior, Col. A Illa Verde, nº 7, A Coruña, 1994, limiar de Miguel Anxo Fernán-Vello; 2ª ed., en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa II (1981-2000)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 561-580, limiar de Miguel Anxo Fernán-Vello.

O Miño canle de luz e néboa, 1ª ed., Edicións Espiral Maior. Poesía, A Coruña, 1996, limiar de Manuel María; 2ª ed., en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa II (1981-2000)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 581-613;

limiar de Manuel María.

***Sonetos á Casa de Hortas*, 1ª ed.**, Edicións Espiral Maior, Col. A Illa Verde, nº 29, A Coruña, 1997, limiar de Manuel María; **2ª ed.**, en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa II (1981-2000)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 615-643, limiar de Manuel María.

***Brétemas do muiñeiro*, 1ª ed.**, Col. Hipocampo Amigo. Poesía, nº 6, Pontevedra, 2000, limiar de Manuel María, portada de Olga Andrino; **2ª ed.**, en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa II (1981-2000)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 645-668, limiar de Manuel María.

***Camiños de luz e sombra*¹, 1ª ed.**, en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa II (1981-2000)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 669-694, limiar de Manuel María; **2ª ed.**, en *Biblioteca Virtual Galega*, eDixital, A Coruña, 2002, limiar de Manuel María, [http://bvg.udc.es/ficha_obra.jsp?id=Cadelues1&alias=Manuel+Mar%EDa].

***Entre a arxila e a luz*, 1ª ed.**, en *Biblioteca Virtual Galega*, eDixital, A Coruña, 2002, [http://bvg.udc.es/ficha_obra.jsp?id=Rnaareal1&alias=Manuel+Mar%EDa].

***Cancioneiriño de Valdeorras*, 1ª ed.**, Agrupación Cultural Lumieira, Carballo, 2003, limiar de Manuel María.

***Elexías á miña vida pequeniña*, 1ª ed.**, Instituto de Estudos Chairegos, Col. Biblioteca Chairega, nº 1, Vilalba, 2004, limiar de Manuel María, estudo introdutorio de Antón Xosé Meilán García.

2. Cadernos

***Libro de cantigas*, 1ª ed.**, Lugo, 1955, edición non venal; **2ª ed.**, en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa I (1950-1979)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 155-164.

***Poemas da ausencia*, 1ª ed.**, en *Eufonía*, nº 2, Bos Aires, setembro, 1959, pp. 8-9; **2ª ed.**, en *Biblioteca Virtual Galega*, eDixital, A Coruña, 2002, [http://bvg.udc.es/ficha_obra.jsp?id=Podaau++1&alias=Manuel+Mar%EDa]

***Versos florecidos en louvanza de Foz*, 1ª ed.**, Gráficas Bahía, Foz, 1967, premio dos 1º Xogos Florais de Foz, 1966; **2ª ed.**, Librería Bahía, Foz, 1998, limiar de Camilo Gómez Torres, portada de X. Vizoso; **3ª ed.**, en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa I (1950-1979)*, Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 255-262.

***Seis pétalos de rosa en xeito de retrato*, 1ª ed.**, Galiza, xaneiro, 1973, asinado co alias de Xohán Carneiro.

***Saturno*, 1ª ed.**, A. C. Rosalía Castro, Col. Nimbos de Poesía, Barakaldo, 1989, limiares de A. C. Rosalía de Castro e X. Andrés López González, ilustracións de Raúl Ríe e Milo Mosteiro, edición bilingüe galego-euskara, tradución de Omar Nabarro; **2ª ed.**, en MANUEL MARÍA, *Obra poética completa II (1981-2000)*, Edicións Espiral Maior, Col.

---

¹ Na primavera de 2000, a Galería Sargadelos de Monforte fixo unha edición (non venal) de 500 exemplares numerados da primeira parte do poemario, “Os carreiros do soño”.

Opera Prima, A Coruña, 2001, pp. 409-415, limiares de A. C. Rosalía de Castro e X. Andrés López González.

Versos para entrar ou saír por cada unha das dez portas da muralla romana de Lugo, 1ª ed., en VV. AA., *Poemas e contos da muralla*, Concello de Lugo, Lugo-Vigo, 2001, pp. 35-51.

Poemiñas ás xencianas de Cabeza de Manzaneda, 1ª ed., suplemento de *Xistral*, nº 6, Concello de Lugo, Lugo, 2003.

A Revolución Irmandiña, 1ª ed., en *Historia compacta do Reino de Galiza* (carpeta), Galiza Nova, Santiago, s/d.

3. Separatas

Canción de amor á cidade de Monforte de Lemos, 1ª ed., en *Programa das Festas Patronais de Monforte de Lemos*, 1970.

Oda aos críticos, 1ª ed., *Atenea*, ano X, nº 1-2 (dedicados ás Letras Galegas), Universidade de Mayagüez, Porto Rico, primavera de 1974.

Véglogas de Manuel María, 1ª ed., *Dorna*, nº 8, Santiago, marzo-maio, 1985.

Os lonxes do solpor, 1ª ed., *Boletín Galego de Literatura*, nº 9, Santiago, maio, 1993; 2ª ed., *Boletín Galego de Literatura*, nº 21-22 (Especial 10 anos de creación), Santiago, 1999, pp. 159-166.

4. Outros cadernos e separatas

4.1. Anticipan poemarios:

–*Cinco pequenos poemas*, Lugo, 1951; caderno recollido en *Advento* (1954).

–*Poemas*, en *Atlántida*, nº 7, A Coruña, 1955; separata recollida parcialmente en *Mar Maior* (1963).

–*12 sonetos á Casa de Hortas*, en *Cadernos do Tâmega*, nº 10, Amarante, 1993; separata recollida nos *Sonetos á Casa de Hortas* (1997).

–*Os carreiros do soño*, Sarga de Lemos, Monforte, 2000; caderno non venal, recollido nos *Camiños de luz e sombra* (2001).

4.2. Recompilan poemas de varios libros publicados ou poemas soltos:

–*Homenaxe ao Regato do Cepelo*, A Coruña, 1990, edición non venal.

–*Poemas ao viño*, Edicións do Castro, Sada, 1997, edición non venal.

–*Miniescolma*, A Coruña, primavera de 1998, edición non venal.

5. Escolmas

Manuel María. Antoloxía poética. Escolma poética, Edicións Rialp, Col. Adonais,

nº 265-266, Madrid, 1969, escolma, estudo e tradución ao español de Basilio Losada Castro.

99 poemas de Manuel María, Razão Actual, Col. Razão Actual. Poesía, nº 3, Porto, 1972, escolma, nota bibliográfica e glosario galego-portugués do autor, portada de Camilo Mourão.

Versos de 30 outonos. Escolma: 1950-1979. Manuel María, Edicións Xistral, Col. Ramón Cabanillas de Poesía, nº 1, Vigo, 1980, escolma, estudo introdutor e bibliografía de Camilo Gómez Torres.

Manuel María. Antoloxía poética, 1ª ed., Edicións Espiral Maior, Col. Espiral Maior Poesía, nº 14, A Coruña, 1993, escolma e edición de Miguel A. Mato Fondo e Miguel Anxo Fernán-Vello; 2ª ed., Edicións Espiral Maior, Col. Espiral Maior Poesía, nº 14, A Coruña, 1995, escolma e edición de Miguel A. Mato Fondo e Miguel Anxo Fernán-Vello.

Antoloxía poética. Manuel María, 1ª ed., AS-PG e A Nosa Terra, Col. A Nosa Literatura, nº 39, Vigo, 1997, escolma e edición de Camilo Gómez Torres.

6. Obra completa

Obra poética completa, I (1950-1979) e II (1981-2000), Edicións Espiral Maior, Col. Opera Prima, A Coruña, 2001.

7. Poemas en español

Marinero en la noche, Lugo, 1949 (caderno).

Sermón para decir en cualquier tiempo, Col. Alrededor de la mesa (Comunicación poética), Bilbao, 1961 (poemario).

B. NARRATIVA

“*Contos*”, 1ª ed., en *Presencia de Curros y Dª Emilia*, Editorial Galaxia, Col. Grial, nº 3, Vigo, 1951, pp. 55-66; contos: "Conto para durmir un neno", "O bico", "A luzada" e "O Tío Casas"; 3ª ed.², en *Presencia de Curros y Dª Emilia*, Editorial Galaxia, Col. Grial, nº 3, Vigo, 1991, pp. 55-66, edición facsimilar.

---

² A reedición en 1991 deste volume fai que os contos nel recollidos alcancen a 3ª edición; a 2ª tivérona en 1952.

Contos en cuarto crecente, 1ª ed., Ediciones Celta, Lugo, 1952, limiar de M. de Rivas; contos: "Vosoutras, miñas amigas", "O idilio dun paxaro", "A Rosa", "Conto para durmir un neno", "O bico", "A luzada" e "O Tío Casas"; 2ª ed. (*Contos en cuarto crecente e outras prosas*), Ediciones Celta, Lugo, 1962, limiar de Manuel María; contos³. "Os Reis do Neno Xan", "Sagredario de terceira", "Hestoria dun paxaro", "O testigo", "Fuco, Fuquiño, Don Frank", "O Tío Casas", "A rosa", "Carta a un árbore", "Sermón para lle dicir a unha boneca" e "Confesión a unha mesa de café".

As augas van caudales, 1ª ed., Grial, nº 9, Editorial Galaxia, Vigo, 1965, pp. 311-335.

Os alugados, 1ª ed., Grial, nº 14, Editorial Galaxia, Vigo, 1966, pp. 429-446; 2ª ed., (fragmento), en *Prosa galega 2 (Dos novecentistas aos nosos días)*, Editorial Galaxia, Vigo, 1978, pp. 266-268, edición de Cátedra de Lingüística e Literatura Galega da Universidade de Santiago; o fragmento recollido leva o título de "O corredor".

O xornaleiro e sete testemuñas máis, 1ª ed., Ediciones Galicia, Centro Galego de Bos Aires, Bos Aires, 1971, ilustracións de Antonio Abreu Santos, Premio Narrativa Centro Galego de Bos Aires 1969; contos/relatos: "O xornaleiro", "Anacos dun diario", "A rebusqueira", "O liberado", "Carta a un amigo que vive no estranxeiro", "Xan López, obreiro" e "O home que se fixo a si mesmo".

Kricoi, Fanoi e D. Lobonís, 1ª ed., Edicións Castrelos, Col. O Moucho, nº 33, Vigo, 1973; recolle 7 contos/relatos: "O Kricoi está no Cereixal", "O Forquitas", "A loita de Fanoi", "O Xesús", "A abella chamábase Avesás", "Informe político-cívico-municipal encol do concello e dos ilustres rexidores da vila de Caravel da Raíña" e "Suceso da ovella Merela e Don Lobonis".

Cupreso e lirio, 1ª ed., 1ª ed., en VV. AA., *Caderno de viaxe*, Edicións Xerais, Vigo, 1989, pp. 135-171.

Os ontes do silencio, 1ª ed., Editorial Nova Galicia, S.A., Col. A Torre e o Mar, nº 1, A Coruña, 1990. Limiar de Manuel María e ilustracións de Manuel Ángel García Rodríguez; reedición conxunta de *Contos en cuarto crecente e outras prosas* (3ª ed.), *Testemuñas* (2ª ed. dos seis -non sete- relatos que compoñían a segunda parte de *O xornaleiro e sete testemuñas máis*) e *Kricoi, fanoi e Don Lobonís* (2ª ed.).

Unha sombra vai polo camiño e Como desapareceu a Atlántida e apareceron os lagartos, 1ª ed., Edicións Xerais, Col. Vouche contar un conto, nº 2, Vigo, 1991, portada e ilustracións de Norberto Fernández; achégase unha casete cos contos na voz de Manuel María; 2ª ed., en MANUEL MARÍA, *Historias do empardecer*⁴, Edicións Laivento, Santiago, 2003.

A tribo ten catro ríos, 1ª ed., Ediciones SM, Col. O Barco de Vapor, nº 9, Vigo, 1991; portada de Fran Jaraba; relatos: "Como naceu o Regato do Cepelo", "Crónica dunha sesión municipal que non saíu nada mal", "Verdadeiro relato duns amores de Manuel de Paderna", "Orixe e lenda do campo de Santa Isabel", "Breve e proveitosa noticia da

---

³ Ademais de corrixir os contos republicados, Manuel María suprimiu catro: "Conto pra durmir un neno", "O Bico", "A luzada" e "Vosoutras, miñas amigas". Os motivos de tales supresións explícaos nas "Verbas do autor": "Os contos suprimidos, vellos e inocentes, non valen xa, ó meu xeito de ver, para reeditar novamente". Os tres primeiros contos suprimidos apareceran xa en 1951 no volume *Presencia de Curros e Dª Emilia*; o cuarto, "O Tío Casas", si foi recollido, polo que esta sería a súa 3ª (e non 2ª) edición.

⁴ Só recolle o primeiro conto.

barbería de Paderna", "Historia do quiosco da música que había na Praciña do Concello" e "A espingarda do Vagancias"; cada relato aparece introducido por un poema recollido do libro de versos *Ritual para unha tribo capital de concello* (1986); 1º volume da triloxía **Manuel de Paderna; 2ª ed.**, Ediciones SM, Col. O Barco de Vapor, nº 9, Vigo, 1994.

Historia do bigote dun gato que se chamaba Mimi, 1ª ed., Campaña de Fomento da Lectura. Os contos da Campaña (vol. I), Dirección Xeral de Cultura. Xunta de Galicia, Santiago, 1992; portada e ilustracións de Xan López Domínguez; achégase unha casete cos contos na voz dos autores; **2ª ed.**, Everest Galicia, A Coruña, 2003, ilustracións de Suso Cubeiro.

Cando o mar foi polo río, 1ª ed., Ediciones SM, Col. O Barco de Vapor, nº 12, Vigo, 1992, portada de Miguelanxo Prado; relatos: "Por que é lisa a Terra Cha", "Da romaría que Manuel de Paderna fixo a San Breixo de Parga, ao Santuario do San Alberte", "Por que é octogonal a torre de Vilalba", "Verdadeira historia da Charca do Alligal e das Fontes medicinais de Lagostelle", "A verdadeira historia da Lagoa de Cospeito", "Do que lle aconteceu a Manuel de Paderna coas ras do seu amigo Fompedriña"⁵, "Crónica na que se relata a auténtica historia do nacemento do río Miño", "Das retesías de Manuel de Paderna contra Pepe da Costa", "Onde se contan as guerras dos veciños de Santabaia cos de Lanzós e dos de Lanzós cos de Santabaia e como remataron coa "concordia de Vilalba" e "Ditos e lendas de Manuel de Paderna"; cada relato aparece introducido por un poema recollido do libro de versos *Ritual para unha tribo capital de concello* (1986); 2º volume da triloxía **Manuel de Paderna**.

Viaxes e vagancias de M. P., 1ª ed., Ediciones SM, Col. O Barco de Vapor, nº 18, Vigo, 1994; limiar de Manuel María; relatos: "As orixes de Santiago de Compostela", "Como é que se mantén de pé a Torre de Hércules", "Fundamento e orixe do globo de Betanzos dos Cabaleiros", "Misterio e revelación da Fonte Vella ou de Álvaro Cunqueiro, na episcopal, nobre e leal cidade de Mondoñedo", "Como se ergueron as murallas da cidade de Lugo", "Verdadeira historia das Burgas de Ourense", "Historia do monte Aloia, tudense de nación", "Crónica de como xurdiu a Ponte Vella de Pontevedra", "De como Manuel de Paderna se foi coa Santa Compañía polos camiños do trasmundo" e "Apéndice, epílogo ou colofón"; inclúe tamén as pezas teatrais "Brevísima farsa do antroido de Outeiro de Rei da Terra Cha" e "Auto do Regato do Cepelo"; cada relato aparece introducido por un poema; 3º volume da triloxía **Manuel de Paderna**.

No campo houbo unha ermida, 1ª ed., en *Novos contos para nenos*, Citania de Publicacións, Lugo, 1994, pp. 7-16, ilustracións de Alberto Gende; coordinador: Paco Martín; **2ª ed.**, en MANUEL MARÍA, *Historias do empardecer*, Edicións Laiovento, Santiago, 2003.

Novena a Santa Isabel, por un devoto de Outeiro de Rei, 1ª ed., A. C. Xermolos, Guitiriz, 1995, limiar de Manuel María, portada e ilustracións de Felipe Senén.; **2ª ed.**, *Irimia*, Santiago, 1995 e 1996⁶.

O milagre de Santiago Apóstolo que non figura no Códex Calixtino, 1ª ed., en VV.

---

⁵ Este relato apareceu republicado en *El Correo Gallego*, «Especial: Relatos e debuxos do verán», Santiago, 1-IX-1997.

⁶ A *Novena* apareceu, fragmentada, nos nº 470 (27-XI-1995), 471 (11-XII-1995), 472 (25-XII-1995), 473 (8-I-1996), 474 (22-I-1996), 475 (6-II-1996), 476 (19-II-1996), 477 (4-III-1996), 478 (18-III-1996) e 479 (1-IV-1996).

AA., *Contos no Camiño*, Asociación de Amigos do Camiño de Santiago de Lugo e Deputación de Lugo, Lugo, 1996, pp. 93-101; **2ª ed.**, en MANUEL MARÍA, *Historias do empardecer*, Edicións Laiovento, Santiago, 2003.

Discurso de ingreso, 1ª ed., en VV.AA., *Novo do trinque*, BNG, Santiago, 1997, pp. 193-203, coordinadores da edición: Xosé Manuel Maceiras e Manuel Portas; **2ª ed.**, en MANUEL MARÍA, *Historias do empardecer*, Edicións Laiovento, Santiago, 2003.

As ribeiras son escuras, 1ª ed., Editorial Everest Galicia, A Coruña, 1997, limiar de Manuel María, portada de Suso Cordeiro e Jesús Cruz; reedición conxunta de *As augas van caudales* (2ª ed.), *O xornaleiro* (2ª ed.) e *Os alugados* (2ª ed.).

Historias do empardecer, 1ª ed., Edicións Laiovento, Santiago, 2003, limiar de Manuel María, portada e ilustracións de Ana Pillado; recolle dez contos inéditos (“O señor Manuel da Brocha Grosa”, “O Gabrieliño do Castro”, Muñocito”, “O Anastasio”, “O Penelo”, “O Tumbabolos”, “O Merexildo”, “Codiña de Pan e Queixo”, “A tola de Vilauxe” e “o suborno”), un conto xa publicado en 1959 en *Vida Gallega* (“Chaiño de Loentia”) e varias reedicións: *Unha sombra vai polo camiño* (2ª ed.), *O milagre de Santiago Apóstolo que non figura no Códex Calistino* (2ª ed.), *No campo houbo unha ermida* (2ª ed.) e *Discurso de ingreso* (2ª ed.).

Ensaio histórico, biográfico e filosófico que parece un conto, 1ª ed., en VV. AA., *Contos de trabes, animais, parvos e un ensaio*, Xunta de Galicia, Vigo, 2004, pp. 5-20, ilustracións de Xaime Asensi.

C. TEATRO

Auto do taberneiro, 1ª ed., *Quatro Ventos*, nº 10, Braga, 1957 (separata).

Auto do labrego, 1ª ed., separata de *Céltica*, nº 4, Porto, 1961; accésit Premio Valle-Inclán de Teatro. I Certame Literario do Miño. Lugo, 1960.

Auto do mariñeiro, 1ª ed., *Vida Gallega*, nº 75-76, Vigo, agosto, 1961, p. 137.; **2ª ed.**, Edicións Xistral, Monforte, 1970; edición non venal; **3ª ed.**, en *Textos para o ensino do galego*, Edicións do Rueiro, A Coruña, 1976; **4ª ed.**, en *As Nosas Letras 2*, S.A. Casals Ediciones, Barcelona, 1980, pp. 341-345, edición de Xoán Babarro; **5ª ed.**, en *Antoloxía do teatro galego*, Edicións do Castro, Sada, 1982, pp. 455-462, escolma de Manuel Lourenzo e Francisco Pillado.

Barriga verde, 1ª ed., Edicións Castrelos, Col. O Moucho, nº 8, Vigo, 1968; **2ª ed.**, Edicións Castrelos, Col. O Moucho, nº 8, Vigo, 1969; **3ª ed.**, Edicións Castrelos, Col. O Moucho, nº 8, Vigo, 1973; **4ª ed.**, Galiza Editora, Ourense, 1996, edición e estudo introdutor de Santiago Esteban Radío.

Auto da costureira, 1ª ed., *30 cabodano do Hogar Gallego para Ancianos* (suplemento), Bos Aires, 1973.

Semente de dramón dos medios de comunicación (fragmento), en "Especial Letras Galegas", *A Nosa Terra*, nº 14, Vigo, 12-V-1978, p. 14.

Aventuras e desventuras dunha espiña de toxo chamada Berenguela, 1ª ed., Cadernos da Escola Dramática Galega, nº 5, A Coruña, 1979, portada de Xan González, **2ª ed.**, Edicións Xistral e AS-PG, Col. Xogando ao Teatro, Santiago-Ourense, 1981,

portada e ilustracións de Pepe Barro; **3ª ed.**, *Antzerti*, nº 72, Eusko Jaurlaritza, Donostia, 1985, pp. 7-35, edición bilingüe galego-euskara, traducida ao euskara por Koldo Izagirrek [título: *Berengela izeneko Otarantza baten ibilketak eta birilibilketak*].

Auto do Maio esmaiado, **1ª ed.**, Cadernos da Escola Dramática Galega, nº 25, A Coruña, 1982, portada de Perfecto A. Estévez; **2ª ed.**, *Antzerti*, nº 72, Eusko Jaurlaritza, Donostia, 1985, pp. 37-65, edición bilingüe galego-euskara, traducida ao euskara por Koldo Izagirrek [título: *Maiatza zorabiatuaren pastorala*].

Auto do camiñante, **1ª ed.**, *Follas secas*, nº 2, Ourense, 1985

Auto do pescador de cana, **1ª ed.**, *Follas secas*, nº 6, Ourense, 1986.

Entremés da OTAN, **1ª ed.**, *Follas secas*, nº 9, Ourense, 1986.

Abril de lume e ferro, **1ª ed.**, Concello de Carral, Carral, 1989, menzón no III Premio de Teatro Abrente 1976, Ribadavia, co título de *A revolución de 1846*, 1º premio de longametraxes do I Concurso de Guións cinematográficos "Nós", 1976, Santiago.

Brevísimo Auto de Outono, **1ª ed.**, *El Correo Gallego*, Santiago, 20-X-1991.

Paso do viño novo, **1ª ed.**, *El Correo Gallego*, Santiago, 17-XI-1991.

Unha vez foi o trebón, **1ª ed.**, Biblioteca 114 El Correo Gallego, nº 47, *El Correo Gallego*, Santiago, 1992, edición non venal.

Farsa do Bululú (O meu mundo non é deste reino), **1ª ed.**, Biblioteca 114 El Correo Gallego, nº 47, *El Correo Gallego*, Santiago, 1992, edición non venal, Premio de Teatro Abrente 1973, Ribadavia.

Farsa épico-lírica -ou viceversa- moi moral e de grande proveito sobor da doutrina político-metafísica da Comell/hada Frainal/eu, **1ª ed.**, *El Correo Gallego*, Santiago, 20-II-1992.

A lúa vai encoberta, **1ª ed.**, Biblioteca de autores galegos, nº 73, *Diario 16 de Galicia*, Vigo, 4-III-1992, edición non venal.

Auto do Castromil ou a revolución dos baúles, **1ª ed.**, Contos do Castromil, nº 4, Vigo, primavera de 1992, edición non venal.

Novo entremés famoso da pesca do río Miño, **1ª ed.**, *A Peneira a hoxe*, nº 100, Edicións Galicia-Sur, Pontearas, 1992, pp. 125-127.

Auto de Don Gaiferos ou o tránsito iluminado, **1ª ed.**, *Voces de Compostela*, nº 9, Consorcio da Cidade de Santiago de Compostela-La Voz de Galicia, 1993, pp. 98-103. DL: C-363-1993 e ISBN: 84-604-5851-2.

Brevísima farsa do antroido de Outeiro de Rei da Terra Cha, **1ª ed.**, *El Correo Gallego*, Especial Antroido 93, Santiago, 21-II-1993; **2ª ed.**, en MANUEL MARÍA, *Viaxes e vagancias de M. P.*, Ediciones SM, Col. O Barco de Vapor, nº 18, Vigo, 1994, pp. 105-112; **3ª ed.**, en *Máis de media ducia de escritores chairegos e o Antroido*, A. C. Val de Francos, Lugo, 1993, pp. 66-72, escolma e edición de Xosé Manuel Carballo.

Auto do Regato do Cepelo, **1ª ed.**, *Papeles de Literatura Infantil*, nº 17, Concello da Coruña, A Coruña, abril, 1993, pp. 4-6; **2ª ed.**, MANUEL MARIA, *Viaxes e vagancias de M. P.*, Ediciones SM, Col. O Barco de Vapor, nº 18, Vigo, 1994, pp. 113-121.

Auto do alugado ou o encontro de Raboces, **1ª ed.**, *San Lorenzo 2001*, Asociación Rente ao mar e Concello de Foz, 2001; **2ª ed.**, *Casahamlet*, nº 4, A Coruña, maio, 2002, pp. 30-33.

Edipo, **1ª ed.**, Biblioteca-Arquivo Teatral Francisco Pillado Mayor, Universidade da

Coruña, A Coruña, 2003, edición e estudo introdutorio de Miguel A, Mato Fondo, Premio Villar Ponte de Teatro do Centro Galego de Bos Aires, 1960.

4. ESCOLMA DE ESTUDOS

Notas encol da poesía de Fermín Bouza-Brei, separata de *Boletín da Real Academia Galega*, nº 327-333, A Coruña, 1958, pp. 125-140.

Raimón, poeta do noso tempo, separata de *Grial*, nº 18, Editorial Galaxia. Vigo, 1967, pp. 463-478.

Noticia da vida e poesía de Xosé Crecente Vega, Facultade de Letras da Universidade de Coimbra, Coimbra, 1968, separata de *Biblos*, vol. XL.

Noticia da poesía galega de posguerra, separata de *Lingua e Cultura*, tomo II, nº 1, Sociedade de Lingua Portuguesa, Lisboa, 1972.

Gabriel Aresti: Albre e Pedra, separata de *Revista Internacional de los Estudios Vascos*, ano 36, tomo XXXIII, nº 2 (de 1988), Editorial Eusko Ikaskuntza, S.A., Donostia, xullo-decembro, 1988, pp. 261-288.

O tema da emigración na poesía galega, separata de *Revista da Comisión Galega do V Centenario*, nº 3, Xunta de Galicia, Santiago, 1989, pp. 131-155.

Ánxel Johán. Sonetos de vida e morte, Deputación de Lugo, Col. monografías, nº 6, Lugo, 1991, edición, estudo e escolma de Manuel María.

A presenza do mar na poesía galega, separata de *Revista Internacional de los Estudios Vascos*, ano 39, tomo XXXVI, nº 2 (de 1991), Editorial Eusko Ikaskuntza, S.A., Donostia, xullo-decembro, 1991, pp. 313-338.

Poetas entre a tradición e a modernidade. Luís Amado Carballo e a súa escola poética, fascículo 28 da *Historia da Literatura Galega* (Vol. III), AS-PG e A Nosa Terra, Vigo, 1997, pp. 865-896.

A recuperación da narrativa en galego: Ánxel Fole, fascículo 35 da *Historia da Literatura Galega* (Vol. IV), AS-PG e A Nosa Terra, Vigo, 1997, pp. 1089-1120.

A Terra Chá: poesía e paisaxe (Discurso lido o día 15 de febreiro de 2003, no acto da recepción como académico), Real Academia Galega, A Coruña, 2003.

E. EDICIÓNS

Ánxel Johán. Sonetos de vida e morte, Deputación de Lugo, Col. monografías, nº 6, Lugo, 1991, estudo e escolma de Manuel María.

Poetas entre a tradición e a modernidade. Antoloxía (Vol. 28), AS-PG e A Nosa Terra, Vigo, 1997, escolma de Manuel María.

Antoloxía. Ánxel Fole (Vol. 35), AS-PG e A Nosa Terra, Vigo, 1997, escolma de Manuel María.

Sursum Corda (Poesía Galego-Portuguesa ao viño), Edicións Laivento, A Coruña, 2000, escolma de Xosé Lois García e Carlos Díaz Martínez.

F. COLECTÁNEAS DE ARTIGOS XORNALÍSTICOS

MANUEL HORTAS VILANOVA. *Andando a terra (1977-1987)*, Edicións A Nosa Terra, Vigo, 1990, escolla e edición de Miguel A. Mato Freire e Mª Pilar García Negro.

Homes, feitos e palabras, Edicións El Correo Gallego/O Correo Galego, Colección de Autores, nº 7, Santiago, 1996.